

STANISLAV STOJANOVIC

SKJ I MEĐUNARODNI RADNIČKI POKRET

1. Današnji svet doživljava duboke i dalekosežne tehničko-tehnološke, ekonomske, socijalne, političke, kulturne i druge promene, koje zadiru dublje u postojeće strukture i odnose nego u bilo kojoj ranijoj istorijskoj epohi. Raste intenzitet i brzina ekonomskog razvoja; neočekivani su dometi u razvitku savremenih proizvodnih snaga, nauke i tehnike, sredstava veze; jačaju integracioni procesi i sve tešnija međuzavisnost sveta koji se nalazi na istorijskom prelazu iz klasnog u besklasno društvo što se naročito izražava u socijalističkim i antikolonijalnim revolucijama, prožimanju procesa socijalne i nacionalne emancipacije i prerastanju socijalizma u svetski proces.

Istovremeno, upravo s naučno-tehnološkom revolucijom u današnjim uslovima raste i raskorak u stepenu ekonomskog, a time i društvenog razvoja između razvijenih i nerazvijenih zemalja i regiona sveta, i permanentno zaostajanje ovih poslednjih poprima dramatične obrise.

Tako, u stvari, raste i međuzavisnost svih delova savremenoga sveta, ali i njegova podeljenost. U međunarodnim odnosima to se ispoljava, između ostalog, kroz: neprekidno sukobljavanje težnji za političkom, ekonomskom, nacionalnom i socijalnom emancipacijom s imperijalističkim i hegemonističkim težnjama i pretenzijama — ranije u kontekstu hladnog rata i opšte nuklearne ravnoteže, danas u kontekstu sporazumevanja među velikim silama i popuštanja međunarodne zategnutosti.

Međutim, iako se odvijaju protivurečnom putanjom, ovi istorijski procesi dovode do krupnih promena i u međunarodnim odnosima. Najreljefnije među njima su: spomenuto zaoštavanje protivurečnosti između razvijenih i nerazvijenih zemalja i regiona sveta i kriza svetskog sistema međunarodnih ekonomskih odnosa kapitalističkog tipa; afirmacija politike nesvrstavanja kao prvorazrednog međunarodnog faktora koji blokira širenje blokovske podele sveta, ublažava njenu oštrinu i doprinosi napuštanju blokovski institucionalizovanog hladnog rata; popuštanje međunarodne zategnutosti u odnosima između kapitalističkih i socijalističkih zemalja i širenje područja međunarodne saradnje zasnovane na principima aktivne miroljubive koegzistencije.

U međunarodnim odnosima 70-tih godina ovoga veka javljaju se, dakle, umnogome novi kvaliteti, bez obzira što su još uvek prožeti i mnogim elementima starih odnosa i starih nespokojstava (i u materijalnoj osnovi iz koje

izrastaju, i u društvenoj svesti i političkim ponašanjima). Napuštene su, ili bar relativizirane, i mnoge ideološke i političke zablude koje su decenijama imale bitan uticaj na međunarodne odnose, mnoge od njih i na odnose u radničkom pokretu.

Sve ove promene uslovile su i intenzivnije ispoljavanje različitih interesa, stavova i različitih odgovora na načelna i praktično-politička pitanja razvoja socijalizma. Idejno-političke razlike u međunarodnom radničkom pokretu odražavaju, tako, različite istorijske, nacionalne i druge uslove, odnosno ukupnost neravnomernog razvitka socijalizma usled delovanja zakonitosti neravnomernog razvoja čovečanstva u dosadašnjoj njegovoj istoriji.

Ali, time se istovremeno objektivno proširuju i područja dodirnih tačaka i mogućnosti sinteze različitih interesa na mnogo široj osnovi nego ikad ranije.

Uprkos mnogim podelama koje su realnost današnjeg sveta, rastu potrebe i tendencije povezivanja i ujedinjavanja progresivnih društvenih snaga, kao što raste i međuzavisnost podeljenoga sveta. Njegovo bitno obeležje danas jeste suštinski izmenjen globalni raspored društveno-političkih snaga: stvoreni su socijalistički politički sistemi u nizu zemalja, oformio se autonoman svetski antiimperijalistički pokret sa globalnim a ne parcijalnim dejstvom, u koji je uključena velika većina članica međunarodne zajednice (politika nesvrstavanja). To proširuje mogućnost uspješnijih klasnih i političkih savezništava u okviru radničkog pokreta, i sa svim drugim demokratskim i miroljubivim snagama. U tom smislu početni istorijski značaj ima originalna sinteza interesa demokratskih i socijalističkih snaga kolonijalne metropole s interesima nacionalnooslobodilačkih pokreta u njenim kolonijama, koja je omogućila rušenje okamenjene fašističke diktature u Portugaliji u aprilu 1974.

I prevazilaženje velike podeljenosti radničkog pokreta, nastale posle prvog svetskog rata, koje je dugo izgledalo samo kao nestvarna vizija, počinje da poprma obrise neposrednog političkog zadatka s istorijskom šansom. Simptom otvaranja procesa u tom smislu predstavlja, između ostalog, politička saradnja komunista i socijalista u pojedinim zemljama Zapadne Evrope i pokušaji formulisanja zajedničkog političkog programa i akcionog ujedinjavanja levice (koncepcija »istorijskog kompromisa« KP Italije, »saveza francuskog naroda« KP Francuske i »demokratskog saveza španskog naroda« KP Španije, originalno povezivanje levice s Pokretom oružanih snaga u Portugaliji i demokratski preobražaji bivše fašističke kolonijalne metropole).

Svojevrsan prilog ovim procesima bio je i međunarodni susret za »okruglim stolom«, održan na inicijativu Predsedništva CK SKJ u Beogradu od 9—11. aprila o. g., posvećen diskusiji o problemima odnosa između evropskih zemalja i zemalja u razvoju, o problemima uloge progresivnih pokreta Evrope u borbi za nove međunarodne ekonomske odnose, tj. u traženju rešenja za jedan od sudbonosnih problema naše sadašnjosti i naše budućnosti.

Prvi put posle velikog rascepa u radničkom pokretu tokom prvog svetskog rata, okupili su se u jednoj ozbiljnoj političkoj diskusiji o jednoj od najozbiljnijih tema našeg vremena predstavnici 42 partije i pokreta (zajedno s Partijom fronta nacionalnog oslobođenja Alžira, takođe pozvanom na ovaj skup): ko-

munističkih, socijalističkih, socijal-demokratskih.¹ Simptomatična u istorijskom smislu je i sama okolnost da su (od 56 pozvanih i jednog broja među njima objektivno sprečenih a ne politički nespremni da prihvate poziv) 40 radničkih partija Evrope, među kojima postoje značajne ideološke razlike, smatrale da je moguće da učestvuju u ovakvoj razmeni mišljenja. Velike ideološke razlike među njima nisu bile smetnja ni za otvorenu, ravnopravnu i tolerantnu razmenu mišljenja o odnosima evropskih zemalja prema zemljama u razvoju i o sopstvenoj ulozi u tim odnosima.

Da li će ove mogućnosti biti stvarno iskorišćene i ovi procesi imati istorijski efekat zavisice od mnogih okolnosti — izvan radničkog pokreta i u njemu samom. Plodotvorno akciono ujedinjavanje levice, koje bi bilo na nivou istorijskog trenutka svetske krize kapitalizma monopola i multinacionalnih kompanija, podrazumeva i sopstveno preispitivanje svakog dela te levice; sopstveno osposobljavanje da se ujedinjuju sva demokratska, progresivna i socijalistička stremljenja u borbi za mir, slobodu, nezavisnost, ravnopravnost i samostalan razvitak svakog naroda. Stvarni doprinos revolucionarnih snaga bržem razvitku socijalizma kao svetskog procesa određen je merom u kojoj u tome budu uspevale.

2. Svoj prilog ovim procesima daje i međunarodni komunistički pokret, između ostalog i u prvom redu, progresivnim preobražavanjem odnosa u samom sebi.

Velika preorijentacija u međunarodnom komunističkom pokretu posle smrti Staljina sastojala se, najopštije uzev, u napuštanju nedemokratskih metoda u ostvarivanju jedinstva akcije, u afirmaciji samostalnosti pojedinih partija. Ona je vodila priznavanju različitih puteva u socijalizam i prava svake partije da svoje zadatke određuje prema sopstvenim uslovima i u skladu s principom pune odgovornosti svakog pokreta za progresivni društveni razvoj u svojoj zemlji i u svetu pred sopstvenom radničkom klasom i narodom. To je značilo odbacivanje postojanja i nametanja bilo kakvog međunarodnog centra za rukovođenje radničkim pokretom, jer bi ono bilo u suprotnosti sa stvarnim potrebama pokreta u celini, sa stvarnom autonomijom svake partije i zemlje. To je postupno vodilo i široj spremnosti na ravnopravnu saradnju s drugim demokratskim i miroljubivim snagama.

Međutim, traganje za alternativom još uvek je u toku. U čitavom posleratnom periodu međunarodni komunistički pokret se suočava s dilemom — kako uskladiti autonomiju komunističkih partija i jedinstvo međunarodnog komunističkog pokreta, nacionalnu samostalnost pojedinih pokreta i njihovo internacionalno povezivanje.

Među komunističkim i radničkim partijama, razumljivo, postoje — i danas kao i u prošlosti — mnoge dodirne tačke ili podudarnosti u shvatanjima o mnogim problemima današnjeg sveta i promenama koje on doživljava, o mogućnostima revolucionarne strategije i sopstvenoj ulozi u procesima revolucionarnog menjanja sveta.

Uz sasvim usamljene izuzetke (KP Kina i neke druge partije), za komunističke partije danas, na primer, nije sporno da je napuštanje hladnog rata i popuštanje zategnutosti u odnosima između kapitalističkih i socijalističkih

¹ Na ovom »okruglom stolu« učestvovali su predstavnici 25 komunističkih i radničkih partija uključujući SKJ, 16 socijalističkih i socijal-demokratskih partija i Partije fronta nacionalnog oslobođenja Alžira.

nastavljanjem trke u naoružavanju.

U načelnim političkim opredeljenjima komunističkih partija evropskih zemalja sadržan je i stav o povezanosti društveno-političkih procesa u Evropi s procesima u ostalim delovima sveta, o nedeljivosti svetskog mira, posebno o raspadu kolonijalizma kao jednom od odlučujućih događaja naše epohe i jačanju međunarodnog uticaja novooslobođenih zemalja i politike nesvrstavanja kao jednom od faktora promene odnosa snaga u svetu; o solidarnosti s radničkim i nacionalno-oslobodilačkim pokretima i borbom naroda »trećeg sveta«.

Smatrajući da su mir i bezbednost u interesu svih naroda i zemalja, komunisti se izjašnjavaju za razvijanje svestrane međunarodne ekonomske, političke, naučno-tehničke saradnje, za međunarodne odnose zasnovane na principima miroljubive koegzistencije. Među njima danas preovlađuje uverenje da miroljubiva koegzistencija ne znači socijalno-politički status quo. To podrazumevaju i ona shvatanja koja koegzistenciju smeštaju pretežno u okvire postojeće vojno-blokovske podele sveta. Ocenjuje se da upravo smanjivanje ratne opasnosti i primena principa miroljubive koegzistencije u međunarodnim odnosima olakšavaju klasnu borbu, uopšte borbu za društveni progres. Zato se podržavaju sve miroljubive inicijative — u svetu kao celini ili u regionalnim okvirima (na primer, u Evropi Konferencija o evropskoj bezbednosti i saradnji).

Isto tako, među komunistima je danas šire prisutna i ocena da komunisti nisu jedini borci za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres i da je zbog toga nužna njihova ravnopravna saradnja sa socijalističkim i socijal-demokratskim partijama, sindikatima i svim drugim demokratskim i miroljubivim snagama. Veća je danas njihova spremnost za »otvaranje« nego u prošlosti. Na to upućuje i oživljavanje reakcionarnih neofašističkih snaga u mnogim (evropskim i drugim) zemljama, stimulisano oštrom krizom savremenog kapitalizma.

No, i u ovim kao i u drugim pitanjima život obogaćuje i komunistički pokret značajnim ideološko-političkim različitostima — i u pogledu ocene stanja i tumačenja pretpostavki, mogućnosti i perspektiva revolucionarne strategije u istorijskim procesima prelaza iz klasnog u besklasno društvo, pa i u tumačenju sopstvene uloge u ovim procesima. Zato se one tiču, između ostalog, i koncepcije odnosa komunističkih partija s drugim radničkim partijama, oslobodilačkim, demokratskim i miroljubivim snagama, i koncepcije odnosa u samom komunističkom pokretu.

One se, na primer, izražavaju u tumačenju uzroka pozitivnih promena koje predstavljaju obeležje međunarodnih odnosa 70-tih godina ovoga veka i društveno-političkih posledica razvijanja ekonomske saradnje socijalističkih država s kapitalističkim zemljama koje potresa duboka kriza sistema; u tumačenju političkog značaja suprotnosti između razvijenih i nerazvijenih zemalja i regiona sveta i sopstvene uloge u traženju mogućnosti za njeno razrešavanje; u tumačenju društvenog i političkog sadržaja proleterskog internacionalizma i politike nesvrstavanja.

U međunarodnom komunističkom pokretu još nije sasvim prevaziđena ni dilema o tome na kojoj je osnovi danas moguće akciono političko ujedinjavanje levice, i šire — svih progresivnih i miroljubivih snaga u borbi za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres (ravnopravno partnerstvo lišeno ideoloških isključivosti ili apriorna avangardnost komunističkih partija kao pretpostavka bilo kakvog političkog savezništva).

Isti politički smisao ima i dilema o odnosima u samom komunističkom pokretu. Naime, ni onaj deo toga pokreta — a to je njegova velika većina — u kome je manje-više opšteprihvaćena ocena o prevaziđenosti potrebe za međunarodnim rukovodećim centrom, o neophodnosti da svaka partija ima punu samostalnost u utvrđivanju i sprovođenju svoje politike, nema jedan odgovor kao alternativu. Iz zajedničke polazne pretpostavke o odsustvu međunarodnog centra izvlače se različiti zaključci i nude različite mogućnosti:

a) da se samo na osnovu pune samostalnosti, ravnopravnosti i odgovornosti svake komunističke partije pred sopstvenom radničkom klasom i narodom mogu tražiti dodirne tačke i područja internacionalnog akcionog ujedinjavanja, uz punu otvorenost za ravnopravnu saradnju i s drugim socijalističkim, oslobodilačkim i miroljubivim snagama (jedinstvo u različitosti);

b) da je, baš zbog odsustva međunarodnog centra, nužno izgraditi zajednički program političkih akcija i učvrstiti jedinstvo komunističkog pokreta na osnovama marksizma-lenjinizma i proleterskog internacionalizma, tj. polazeći prvenstveno od zajedničkih krajnjih ciljeva komunističkih partija.

3. U traganju za odgovorima na ova i druga pitanja — koje često nije bilo lišeno i mnogih protivrečnosti — stečena su značajna iskustva, i pojedinača i opšta. Neka od njih su bila neočekivana i teško shvatljiva, ali ne manje teška, kao što je slučaj sa sporovima i sukobima između pojedinih komunističkih partija, između socijalističkih zemalja, od kojih su neki, veoma krupni, i danas otvoreni (kinesko-sovjetski sukob).

Ovo traganje na širem planu (regionalnom i svetskom) vezivano je u velikoj meri i za pojavu međunarodnih savetovanja komunističkih partija. Za njih se vezuju i neki odgovori; najvažniji od njih za osnovnu liniju njihovog razvoja, koji je takođe bio protivrečan.²

Ta linija razvoja započeta je izradom zajedničke internacionalne strategije pokreta obavezne za sve njegove delove (»generalna politička linija«) i tumačenjem učešća pojedinih partija na savetovanjima kao kriterijumu za odnos pokreta prema njima (1957. i 1960). Samo deceniju kasnije (1967. i 1969) ona

² Generalno posmatrano, ako se Informacioni biro uzme kao polazna tačka, a kontinuitet u ovom smislu je nesumnjivo i to ne samo prostom istorijskom hronologijom, razvoj je tekao od foruma sličnog Informbirou i po sastavu i po sadržaju (Savetovanje 12 komunističkih i radničkih partija socijalističkih zemalja i Deklaracija iz 1957), uz oslanjanje na jednu širu i elastičniju platformu (Savetovanje 64 komunističke i radničke partije i Manifest mira), ka širenju takvog foruma, uz manjinske ili sasvim usamljene otpore, u svetski forum sa istim sadržajem (Savetovanje 81 komunističke i radničke partije i Izjava 1960).

Protekla decenija bila je decenija transformisanja takvog foruma, izraženog kroz javni sukob više divergentnih političkih i idejnih tendencija, povodom kinesko-sovjetskog sukoba i nezavisno od njega. Savetovanje 75 komunističkih i radničkih partija održano 1969, uglavnom je izrazilo ove različite tendencije i načelno sankcionisalo legitimnost razlika, koja predstavlja dostignuće u demokratizaciji odnosa u komunističkom pokretu.

je dovela do načelnog sankcionisanja legitimnosti razlika i kada se predlaže zajednički akcioni politički program ili čak izvesno institucionalizovanje savetovanja (kontinuitet).

Potvrdilo se da je, u današnjim uslovima kada su razlike neizbežne (a one se često tiču i ključnih problema strategije socijalističkih snaga i razvoja socijalizma), samo puna samostalnost u svakoj zemlji osnova snage svetskog pokreta. Samo otvorena i ravnopravna diskusija o problemima odnosa, protivrečnostima i neslaganjima u međunarodnom radničkom pokretu može predstavljati put ka stvarnim rešenjima, tj. ka onom stepenu jedinstva i o onim pitanjima, gde je to u određenoj etapi moguće.

Otuda je morala jačati tendencija preobražavanja međunarodnih savetovanja u jedan oblik razmene mišljenja i cirkulacije nacionalnih iskustava pojedinih partija. Pripreme za Konferenciju komunističkih i radničkih partija Evrope, posvećenu problemu borbe za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres u Evropi, započete u oktobru 1974.³ u velikoj meri izražavaju i ovu tendenciju.

I sama temeljitost priprema (Konsultativni sastanak u Varšavi, od 16—18. oktobra 1974, da bi se razmotrila svrsishodnost i odredila tema Konferencije; Pripremni sastanak u Budimpešti od 19—21. decembra 1974, da bi se prethodno razmenila politička mišljenja o temi; kolektivan rad na izradi prednacrt dokumenta), i njihova demokratičnost (relativna javnost, demokratska atmosfera, opšta saglasnost kao princip odlučivanja u toku priprema i na samoj Konferenciji) omogućuju da se ispolje shvatanja svih partija učesnika, a na toj osnovi i onaj stepen jedinstva koji je prihvatljiv za sve.

Ima osnova za očekivanja da će upravo u tom smislu biti razrešavane i dileme s kojima se učesnici u ovim pripremanama, prirodno, suočavaju. U svakom slučaju jedino takav ishod bio bi na nivou današnjeg istorijskog trenutka.

4. Svoje osobeno mesto u ovim procesima ima i Savez komunista Jugoslavije. Ono je takođe vezano za pojam i problem međunarodne radničke solidarnosti. Od samog nastanka modernog radničkog pokreta internacionalistička radnička solidarnost predstavljala je jedno od njegovih osnovnih obeležja. Internacionalizam je uvek bio jedan od suštinskih elemenata revolucionarnog programa radničkog pokreta u Jugoslaviji, kao sastavnog dela međunarodnog radničkog pokreta. Internacionalizam je bio pretpostavka i izraz idejnog i političkog rasta jugoslovenskog komunističkog pokreta i prožimao je njegovu revolucionarnu borbu. Njegova konkretna sadržina se menjala, zavisno od konkretnih istorijskih situacija, ali je njegov suštinski smisao zadržao ulogu istorijske konstante u razvoju našeg revolucionarnog radničkog pokreta.

Zbog toga je i sama po sebi razumljiva mnogostruka internacionalna povezanost SKJ sa socijalističkim i drugim progresivnim pokretima u savremenom svetu. Opređenju za izgradnju samoupravnih socijalističkih društvenih odnosa u sopstvenoj zemlji daje toj povezanosti posebnu dimenziju, i specifično

³ Pripreme za ovu Konferenciju započete su na inicijativu Poljske Ujedinjene Radničke Partije i Komunističke partije Italije (sredina 1974). U njima učestvuju predstavnici 28 komunističkih i radničkih partija Evrope (nisu prihvatile učešće — Albanska partija rada, Komunistička partija Holandije i Savez islandskog naroda). U ovim pripremanama učestvuju i predstavnici SKJ, ali će odluka o učešću na samoj Konferenciji biti donesena kasnije, zavisno od ishoda ovih priprema.

mesto u savremenom svetskom socijalizmu ima i celokupnost socijalističke društvene prakse koju SKJ osmišljava.

Prema Programu SKJ, usvojenom na VII kongresu 1958. godine, proleterski internacionalizam danas podrazumeva:

»prvo, upornost radničkog pokreta da u svojoj zemlji razvije doslednu borbu za socijalizam i za svakodnevne interese radnih ljudi, da iskoristi sve oblike rada i borbe za porast svog uticaja, za pripremanje da uzme vlast i da posle uzimanja vlasti pristupi izgradnji socijalizma u skladu sa interesima radnih ljudi celog sveta, kao i mira i opšteg progresa čovečanstva;

i drugo, taj princip uključuje podršku istoj takvoj borbi u svim drugim zemljama, to jest solidarnost s radničkim pokretom i socijalističkim snagama celog sveta u njihovoj borbi za svakodnevne ekonomske i političke zahteve, za mir i za socijalizam«.⁴

To znači, proleterski internacionalizam ima i »nacionalnu« i internacionalnu dimenziju i ne može se svesti ni na kakvo apstraktno altruističko žrtvovanje bilo kojeg pokreta. Njegova je sadržina uvek konkretna i određena je doprinosom koji jedan pokret daje razvoju socijalizma kao svetskog procesa — kako političkom akcijom unutar svoje zemlje, tako i svojim internacionalnim delovanjem.

Konkretnije, u ovoj drugoj dimenziji proleterski internacionalizam danas podrazumeva, kako se to ističe u Programu SKJ, upornu borbu protiv imperijalizma, kolonijalizma i neokolonijalizma, za mir, za svestrano međusobno upoznavanje, povezivanje i zbližavanje naroda, za ukidanje nacionalnih i rasnih predrasuda i svih oblika neravnopravnosti, šovinizma i hegemonizma, za nezavisnost i ravnopravnost naroda, za njihovu svestranu ravnopravnu saradnju.

U stvari, takvi odnosi su sadržani u unutrašnjem federativnom ustrojstvu samoupravne socijalističke Jugoslavije. Zbog toga je internacionalistička sadržina međunarodne saradnje SKJ, međunarodnih odnosa i spoljne politike socijalističke Jugoslavije — prirodan izraz ovakvog društveno-političkog ustrojstva. Kao što će J. B. Tito istaći u svom referatu na X kongresu SKJ, »spoljna politika Jugoslavije utemeljena je na istim principima na kojima i naš samoupravni sistem. Ona je jedinstvena, jer izražava interese svih naših radnih ljudi. U njenom kreiranju i sprovođenju učestvuju sve naše republike i pokrajine i svi drugi subjekti našeg društva«.⁵

Shodno tome, internacionalistički doprinosi SKJ razvoju socijalizma kao svetskog procesa, posebno progresivnom razvoju odnosa između socijalističkih pokreta i sistema, sadržani su u:

a) (uspješnoj) autentičnoj socijalističkoj revoluciji — kao originalnoj sintezi klasnog i nacionalnog u jednoj složenoj višenacionalnoj državnoj zajednici, sintezi borbe za nacionalno s borbom za socijalno oslobođenje (Narodnooslobodilačka borba i socijalistička revolucija), kroz koju se KPJ i afirmisala kao autentična nacionalna snaga, a na toj osnovi i kao nosilac borbe za ravnopravne odnose u međunarodnom radničkom pokretu;

⁴ VII kongres SKJ, »Kultura«, Beograd, 1958, str. 240—241.

⁵ Deseti kongres Saveza komunista Jugoslavije, Dokumenti, Izdavački centar »Komunist«, Beograd, 1974, str. 20 (latinicom).

b) u sopstvenom samostalnom određivanju i vođenju svoje unutrašnje i spoljne politike (kada je postao vladajući politički pokret u svojoj zemlji) i (uspešnom) socijalističkom razvoju zemlje (strateško opredeljenje za razvitak socijalističkih samoupravnih društvenih odnosa i konkretno istorijsko iskustvo u razvitku takvih odnosa);

c) u koncepciji socijalizma kao svetskog procesa i konkretnoj mnogostrukoj povezanosti sa velikim brojem komunističkih, socijalističkih, socijal-demokratskih, nacionalno-oslobodilačkih i drugih progresivnih pokreta (koju ta koncepcija podrazumeva).

U određenom smislu, rezultantu internacionalističke pozicije SKJ u istorijskim procesima našeg vremena predstavlja — udeo socijalističke Jugoslavije u formiranju i razvoju politike nesvrstavanja, kao istorijski novog oblika uspešnog internacionalnog povezivanja procesa socijalne i nacionalne emancipacije, kao sinteze antiimperijalističkih oslobodilačkih težnji naroda u svetskim okvirima, koja se izražava u borbi za prevazilaženje međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa imperijalističke epohe, tj. za demokratizaciju međunarodnih odnosa i samostalan društveni razvoj svakog naroda.

Drugim rečima, SKJ je deo međunarodnog radničkog pokreta, ali istovremeno i vladajući i politički pokret u jednoj socijalističkoj zemlji koja je među inicijatorima i najaktivnijim pobornicima politike nesvrstavanja. Pored zajedničkih krajnjih ciljeva (izgradnja komunističkog društva), s mnogim komunističkim i radničkim partijama SKJ ima identična ili slična shvatanja i o pojedinim praktično-političkim pitanjima. Istovremeno, značajne razlike ideološko-političke prirode karakterišu odnose u savremenom radničkom i komunističkom pokretu, pa i položaj SKJ u tom pokretu, i odnose se i danas, između ostalog, na:

a) shvatanje socijalizma kao svetskog procesa ili uglavnom geopolitički određene, svetske socijalističke zajednice;

b) na društveni smisao proleterskog odnosno socijalističkog internacionalizma i društveni smisao politike nesvrstavanja;

c) na ulogu partije, države, društvenog samoupravljanja, tj. na prirodu političkog sistema socijalizma.

SKJ nema, naravno, nikakvog sopstvenog razloga da te razlike dramatiizuje, niti da ih uzima kao povod za neposredne polemike. One su, uostalom, realnost odnosa u savremenom radničkom pokretu i opterećuju te odnose samo u onoj meri u kojoj ne postoji spremnost da se politički uvažavaju kao realna osnova ravnopravne saradnje između socijalističkih pokreta i sistema.

5. U svojoj međunarodnoj saradnji i borbi za nove koncepcije internacionalnog povezivanja socijalističkih i drugih progresivnih pokreta, SKJ, dakle, polazi od shvatanja da je socijalizam posle drugog svetskog rata prerastao u svetski proces i da borbu za socijalizam i savremeni svetski socijalistički pokret karakteriše velika raznovrsnost puteva, oblika i nosilaca, što je odraz složenosti današnjih društvenih uslova.

Borba za socijalizam odvija se u različitim oblicima i to ne samo u raznim zemljama, nego i u različitim vremenskim razdobljima, — zavisno od opšteg odnosa društvenih snaga u svetu i od konkretnih materijalnih i drugih uslova, istorijskih iskustava i političkih tradicija u svakoj zemlji, od konkretnog

ekonomskog i društvenog položaja i svesti radničke klase i drugih radnih slojeva društva. Istovremeno, borba za socijalizam se ni u jednoj zemlji ne vodi izolovano od razvitka svetskog socijalizma.

Zbog toga SKJ smatra jednim od osnovnih zadataka socijalističkih snaga — da se, nezavisno od ideoloških razlika među njima, bore za odnose koji će omogućivati razne vidove zajedničke akcije i uzajamne podrške, za raznovrsne oblike saradnje i povezivanja radničkih, nacionalno-oslobodilačkih i drugih progresivnih pokreta, nastojeći da podrže sve oblike stvarnog kretanja ka socijalizmu i sve oblike i puteve razvijanja socijalističkih društvenih odnosa i jačanja socijalističkih snaga.

U tom duhu, Program SKJ ističe da će se jugoslovenski komunisti »uporno zalagati za jačanje i proširivanje saradnje u radničkom pokretu, i međunarodne saradnje uopšte, za bolje i dublje uzajamno upoznavanje i razumevanje, za širu i slobodniju razmenu mišljenja i iskustava«; da će »prihvatiti i podsticati različite oblike ravnopravne saradnje ne samo s komunistima drugih zemalja, već i sa socijalističkim partijama različitih pravaca i s drugim progresivnim partijama i pokretima — s pojedinim od njih ili sa svima njima zajedno, uvek kada budu smatrali da ta saradnja može doprineti učvršćenju mira, zbližavanju među narodima i progresivnim pokretima i napretku socijalizma«.⁶

U ovim svojim nastojanjima, SKJ polazi od uverenja da ispravnost i progresivnost jedne ideologije ili određenih oblika socijalističke izgradnje zavise isključivo od životne snage i proverenosti te ideologije u društvenoj praksi, a ne od odobrenja bilo kakvog međunarodnog foruma. Otuda i primaran značaj ima odgovornost svakog pokreta pred sopstvenom radničkom klasom i narodom.

S obzirom na to da su postojeće ideološko-političke razlike u radničkom pokretu prvenstveno objektivno uslovljene, svaki vid ideološkog monopolizma koji bi sputavao slobodan socijalistički razvitak predstavlja kočnicu razvoja svetskog socijalizma.

Osnovni principi odnosa između socijalističkih zemalja i socijalističkih pokreta bi, zbog toga, prema Programu SKJ, morali podrazumevati — slobodu unutrašnjeg socijalističkog razvitka i odsustvo svakog nametanja spolja, nemešanje u unutrašnji život i unutarašnji razvitak pojedinih pokreta, slobodnu i ravnopravnu razmenu iskustava i socijalističke teorijske misli.

U istom smislu će i VIII kongres SKJ (1964) formulisati bitne elemente platforme spoljne politike i odnosa među socijalističkim zemljama i komunističkim partijama: priznavanje različitih puteva u socijalizam i prava svake partije da svoje zadatke određuje prema sopstvenim uslovima i u skladu s principom pune odgovornosti svakog pokreta za progresivni društveni razvoj u svojoj zemlji i u svetu pred sopstvenom radničkom klasom i narodom; odbacivanje postojanja i nametanja bilo kakvog međunarodnog centra za rukovođenje radničkim pokretom, jer bi ono bilo u suprotnosti sa stvarnim potrebama pokreta u celini, sa stvarnom autonomijom i nezavisnošću svake partije i zemlje.

⁶ VII kongres SKJ, »Kultura« Beograd, 1958, str. 237.

Razlike u međunarodnom radničkom pokretu, koje odražavaju neravnomerni razvitak socijalizma, predstavljaju normalnu pojavu. Iznošenje različitih gledišta, diskusija i konstruktivna kritika između pojedinih partija — u bilateralnim i multilateralnim susretima — neizbežni su i mogu samo koristiti ravnopravnoj saradnji i zajedničkom rešavanju složenih i raznovrsnih problema sa kojima se suočava radnički pokret — pod uslovom da su otvoreni, objektivni i principijelni, da ne sadrže elemente mešanja u unutrašnje poslove drugih pokreta i da nisu inspirisani namerom da se drugima nameću svoja gledišta, tj. pod uslovom da su zasnovani na punoj ravnopravnosti. Internacionalizma ne protivreći razlikama koje proističu iz specifičnih unutrašnjih uslova u kojima deluje svaka partija. On ne počinje tamo gde se završavaju autonomija i nezavisnost, nego se jedino na njima može zasnivati. Međunarodnom radničkom pokretu nije potrebno jedinstvo koje prikriva, nego koje uvažava razlike.

SKJ, dakle, smatra da socijalizam može pokazati svoje prednosti samo ako uvažava nužnost raznovrsnosti socijalističkog razvitka pojedinih zemalja, a velika mobilizaciona snaga ideja i ostvarenja socijalizma može doći do izražaja samo ako porobljenim narodima otvara perspektive slobode i ravnopravnosti. Revolucionarne snage će utoliko više doprinosti bržem razvoju socijalizma kao svetskog procesa ukoliko uspešnije budu ujedinjavale sva demokratska progresivna i socijalistička stremljenja u borbi za mir, slobodu, nezavisnost, ravnopravnost i samostalan razvitak svakog naroda (IX kongres SKJ, 1969).

Principi nezavisnosti, ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja interesa, nemešanja, odgovornosti pred svojom radničkom klasom i narodom biće potvrđeni i na X kongresu SKJ (1974) kao temeljni principi odnosa između socijalističkih pokreta i sistema. SKJ će ponoviti svoju rešenost da nastavi podržavati sve akcije značajne za mir, društveni progres, slobodu, nezavisnost i socijalizam u svetu, suprotstavljajući se svim oblicima imperijalističke agresije, neokolonijalističkim i drugim vidovima potčinjavanja.

Kako svojim teorijskim naporima, tako i u praksi svoje međunarodne saradnje, SKJ se bori za ravnopravne, tj. slobodne, socijalističke, demokratske odnose među socijalističkim pokretima i socijalističkim zemljama, uveren da je stvarna saradnja uopšte, pa i saradnja u radničkom pokretu moguća jedino među ravnopravnima.

6. Kao deo međunarodnog radničkog pokreta, SKJ je uvek imao aktivan odnos prema prBLEMIMA s kojima se taj pokret suočavao i razvijao je ravnopravnu saradnju sa svim delovima toga pokreta, ali isto tako i s drugim progresivnim, miroljubivim i oslobodilačkim snagama i pokretima, koji su takvu saradnju prihvatili, bez obzira na političke i ideološke razlike.

Nastojeći da shvati i dublje proučava raznovrsne nove pojave koje su ukazivale na jačanje socijalističkih snaga i na proširivanje antiimperijalističkog i antiratnog fronta, SKJ je — neposredno ili preko ostalih društveno-političkih organizacija Jugoslavije — uspostavljao i proširivao saradnju sa svim radničkim i drugim progresivnim pokretima u svetu koji su prihvatili saradnju na principima pune ravnopravnosti. Takva međunarodna saradnja SKJ predstavlja i sama prilog razvijanju ravnopravnih odnosa u međunarodnom radničkom pokretu i, na toj osnovi, moguće postupnom prevazilaženju istorijski

nastalih rasepa i razmimoilaženja u ovom pokretu, a time i jačanju socijalizma kao svetskog procesa.

Obimnost i intenzitet međunarodne saradnje SKJ i drugih naših društveno-političkih organizacija uslovljeni su upravo principima na kojima je ta saradnja zasnovana i motivima kojima je inspirisana; ali isto tako u velikoj meri i rastućim interesovanjem u svetu za samoupravni socijalistički razvoj Jugoslavije, za njen nezavisan međunarodni položaj i nesvrstanu spoljnu politiku. Veoma plodnu i raznovrsnu saradnju i kontakte (političke i studijske delegacije, druge vidove razmene mišljenja) SKJ ima danas sa više od 100 komunističkih, socijalističkih, socijaldemokratskih, nacionalno-oslobodilačkih i drugih progresivnih pokreta u svetu: s komunističkim partijama socijalističkih i drugih zemalja; sa socijalističkim partijama Francuske, Italije, Belgije, Danske, Socijaldemokratskom partijom Nemačke, Laburističkom partijom Velike Britanije, sa socijaldemokratskim partijama Skandinavije; s političkim pokretima niza nesvrstanih zemalja (ASU Egipta, FLN Alžira, Sudansom socijalističkom unijom, Ujedinjenom nacionalnom partijom nezavisnosti Zambije, Partijom oslobođenja i nezavisnosti Maroka, mnogim oslobodilačkim pokretima Azije i Afrike i dr.).

SKJ i druge društveno-političke organizacije jugoslovenske radničke klase uvek su pružale odlučnu političku podršku i materijalnu pomoć borbi za punu ekonomsku i političku emancipaciju naroda, za pravo na sopstveni put razvoja, za ravnopravnu i demokratsku saradnju zemalja, bez obzira na njihovu veličinu i broj stanovnika.

Relativno je malo socijalističkih pokreta u svetu s kojima SKJ, ne zbog svoje nespremnosti za to, ne saraduje (na primer, KP Kine, Albanska partija rada).

Izraz širine i intenziteta bilateralne međunarodne saradnje SKJ — i osnovnog vida međunarodne saradnje SKJ — predstavljalo je, između ostalog, i prisustvo na Osmom kongresu SKJ (decembra 1964) predstavnika 40 partija i pokreta iz 27 zemalja; na IX kongresu SKJ (marta 1969) predstavnika 66 partija i pokreta iz 47 zemalja: 18 komunističkih i radničkih partija, 25 socijalističkih i socijal-demokratskih partija i 23 narodna i nacionalno-oslobodilačka pokreta (prvi kongres jedne komunističke partije kome su prisustvovala i neke socijal-demokratske partije). Desetom kongresu SKJ (maja 1974. godine) prisustvovali su predstavnici 95 partija i pokreta iz 70 zemalja: 42 komunističke partije, 22 socijalističke i socijal-demokratske partije, 20 nacionalno-demokratskih pokreta na vlasti i 11 nacionalno-oslobodilačkih pokreta iz zemalja koje se bore za sopstvenu nezavisnost.

Široku međunarodnu aktivnost razvijaju u ovom duhu i sve druge društveno-političke organizacije — u okviru Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i posebno. SSRNJ je razvio razne vidove saradnje s mnogim narodnooslobodilačkim, narodnim i drugim progresivnim pokretima, sa socijalističkim i socijaldemokratskim partijama i drugim demokratskim organizacijama u svetu. Povezivanje s narodnooslobodilačkim i drugim progresivnim pokretima u »trećem svetu« — naročito u Aziji i Africi — pretstavljalo je jednu od osnovnih komponenata međunarodne aktivnosti SSRNJ u drugoj polovini 50-tih godina i kasnije.

Š najvećim brojem ovih pokreta i partija saradnja je uspostavljena još u vreme njihove borbe za nezavisnost, pa su se — sa širenjem oslobodilačke borbe i raspadom svetskog kolonijalnog sistema — proširivale i jačale i veze SSRNJ s narodnooslobodilačkim pokretima novooslobođenih i još neoslobođenih zemalja. SKJ, SSRNJ i druge društveno-političke organizacije pružale su moralno-političku podršku i materijalnu pomoć borbi tih naroda — preko raznih oblika neposredne pomoći i saradnje, i učešćem u međunarodnim akcijama koje su vodile jačanju podrške i solidarnosti svih progresivnih snaga u svetu sa tom borbom. To je bila prirodna osnova za nastavljanje plodne saradnje sa tim pokretima i posle sticanja nezavisnosti ovih zemalja i politička pretpostavka za uspešan razvoj naših međunarodnih odnosa.

Slični su bili i osnovni ciljevi odnosno širina bilateralne i druge saradnje jugoslovenskih sindikata, koji su se zalagali za prevazilaženje postojeće podeljenosti međunarodnog sindikalnog pokreta, za ravnopravnu međunarodnu sindikalnu saradnju bez obzira na idejne razlike i organizacionu pripadnost, pomagali borbu porobljenih naroda za nacionalnu nezavisnost itd.

SSRNJ danas (1947) ima kontakte i saraduje sa više od 100 partija, nacionalno-oslobodilačkih i drugih progresivnih pokreta; SSJ sa više od 200 sindikalnih organizacija i međunarodnih sindikalnih centrala u svetu; SSOJ sa više od 400 nacionalnih i međunarodnih omladinskih organizacija; Savez udruženja boraca NOR sa više od 90 boračkih organizacija i udruženja.

7. SKJ se zalaže za prevazilaženje svih vidova užih interesa i pogleda, uvažavanje različitih mišljenja i traženja zajedničkih interesa u borbi protiv imperijalizma, za mir, društveni progres i socijalizam u svetu. Izraz ovakve principijelne ideološke-političke pozicije predstavljala je ne samo kritičnost SKJ prema pojedinim oblicima međunarodnog povezivanja ili pojedinim aktivnostima u radničkom pokretu, nego i njegova spremnost da učestvuje i u odgovarajućim vidovima multilateralnog povezivanja, kao što je bilo akciono jedinstvo s ostalim socijalističkim zemljama povodom rata na Bliskom istoku u toku 1967, učešće na sastanku predstavnika komunističkih i radničkih partija evropskih zemalja januara 1970, učešće u pripremama za Konferenciju Komunističkih partija Evrope, posvećenu problemima mira, bezbenosti, saradnje i društvenog progressa u Evropi, koje su započele krajem 1974. i još su u toku.

Učešće SKJ u ovim pripremama izazvalo je veliko interesovanje u svetu i mnoga nagađanja.

U prvom redu zbog toga što SKJ nije učestvovao na mnogim ranijim savetovanjima komunističkih partija, prisustvo delegacije SKJ na Konsultativnom sastanku u Varšavi mnogi su primili s iznenađenjem.

Tumačilo se i kao poseldica promene, decenijama negovanog, odnosa SKJ prema međunarodnim savetovanjima komunističkih partija, posebno prema svetskim savetovanjima (kojima su obično prethodili regionalni sastanci komunističkih partija). Ocenjivano je čak kao simptom postupnog jugoslovenskog približavanja vojno-političkoj organizaciji socijalističkih zemalja na putu verovatnog integrisanja Jugoslavije u tu organizaciju u budućnosti.

S druge strane, okolnost da je delegacija SKJ na ovim sastancima izložila shvatanja jugoslovenskih komunista, u nizu tema različita od shvatanja nekih

drugih partija učesnica (u istom smislu u kome je to bio slučaj i pre ovih sastanaka) a da to nije dovelo ni do kakvih polemika ili sukoba (na ovim sastancima ili povodom njih), u građanskoj štampi protumačena je i kao »pobeda« SKJ nad nekim drugim partijama učesnicama.

U stvari, niti je bilo stvarnih razloga za iznenađenja, ni osnova za zaključak da SKJ napušta svoje idejno-političke koncepcije o odnosima u međunarodnom radničkom pokretu, o međunarodnim odnosima i međunarodnom položaju nesvrstane socijalističke Jugoslavije; niti se ishod sastanaka u Varšavi i Budimpešti može tumačiti kao pobeda bilo koje partije učesnice, ni ti sastanci uopšte kao arena u kojoj se vode bitke koje moraju imati takav ishod.

SKJ se na ovim sastancima zalagao da i Konferencija i ceo tok njenih priprema bude javna, slobodna i ravnopravna razmena mišljenja o problemima borbe za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres u Evropi, za ravnopravno učešće svih partija u svim fazama pripreme i za punu demokraciju, koja će, između ostalog, podrazumevati opštu saglasnost kao princip odlučivanja.

Drugim rečima, SKJ ne prihvata — ni ovu ni druge — međunarodne konferencije komunističkih partija kao institucionalizovan forum u kontinuitetu, ni odnose koji bi, za bilo koju partiju pa tako i za njega, podrazumevali status »pobednika« ili »pobedenog«. Najšire povezan s radničkom, nacionalno-oslobodilačkim i drugim progresivnim pokretima u svetu, SKJ je svojim učešćem u pripremanju za ovu Konferenciju nastojao da da svoj doprinos razmatranju problema borbe za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres u Evropi. Kao vladajući politički pokret u jednoj evropskoj zemlji, SKJ je prirodno zainteresovan za temu Konferencije o čijim je pripremanjima reč (borba za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres u Evropi). Takva međunarodna saradnja SKJ predstavlja i sama priloga razvijanju ravnopravnih odnosa u međunarodnom radničkom pokretu i, na toj osnovi, mogućem postupnom prevazilaženju istorijski nastalih rascepa i razmimoilaženja u ovom pokretu, a time i jačanju socijalizma kao svetskog procesa.

Otuda to učešće ni u čemu ne znači ni napuštanje ili korekciju načelnog odnosa SKJ prema međunarodnim savetovanjima komunističkih partija.

Bilateralna međunarodna saradnja predstavlja, naravno, osnovni vid saradnje SKJ s drugim komunističkim i radničkim partijama. Ali, SKJ nikad nije generalno i apriori odbacivao multilateralne susrete kao moguće i korisne oblike saradnje među zainteresovanim komunističkim partijama. Međutim, svoj odnos prema pojedinim takvim skupovima SKJ je određivao, pre svega, prema njihovom sadržaju, ciljevima i neposrednim rezultatima.

I širina bilateralne međunarodne saradnje i odnos prema pojedinim multilateralnim sastancima uslovljeni su opredeljenjem jugoslovenskih komunista za borbu protiv dogmatizma i sektaštva u međunarodnom komunističkom pokretu, a često i stavom pojedinih komunističkih partija odnosno pojedinih takvih skupova prema unutrašnjem društveno-političkom razvitku i međunarodnoj politici Jugoslavije, odnosno prema tom opredeljenju SKJ.

U stvari, i kad je bio kritikovan sa raznih strana, SKJ je ostao deo međunarodnog radničkog pokreta. Za SKJ nikad i nije bilo sporno (iako je i u njemu bilo pokušaja da se i to, kao i politika nesvrstavanja, ospori) da je i sam deo međunarodnog radničkog pokreta.

8. Na mnogim savetovanjima komunističkih partija održanim od 1957. do danas, SKJ nije učestvovao, ocjenjujući da u nekim svojim bitnim obeležjima ona zadržavaju kontinuitet odnosa u komunističkom pokretu u prošlosti — i načelno i što se tiče odnosa prema SKJ. Ali je, i tada kao i danas, imao aktivan odnos prema problemima koji su se s tim u vezi postavljali — i u međunarodnom komunističkom pokretu i šire, pa i prema savetovanjima komunističkih partija na kojima sam nije učestvovao.

SKJ, na primjer, nije učestvovao na Savetovanju komunističkih partija Evrope u Karlovim Varima 1967. (posvećeno problemima evropske bezbednosti), jer nije uveren u koristnost multilateralnih susreta komunističkih partija, čija je svrha — donošenje zajedničkih ocena i odluka obaveznih za sve komunističke partije, uprkos velikoj različitosti celokupnih društvenih situacija u kojima one deluju i uprkos sve većim objektivnim mogućnostima širenja fronta borbe za mir i miroljubivu međunarodnu saradnju; jer je bio kritičan prema načinu i metodu priprema tog Savetovanja i njegovih dokumenata, i prema oceni situacije u Evropi ponuđenoj u Prednacrtu deklaracije.

Međutim, u konkretnom slučaju nije bilo u pitanju generalno odbijanje same ideje o sastanku komunističkih partija Evrope na kome bi se raspravljalo o bezbednosti i saradnji u Evropi. SKJ je predlagao prethodne svestrane razmene mišljenja među komunističkim partijama Evrope, dublje proučavanje problema o kojima bi se raspravljalo i prethodno razjašnjavanje suštinskih pitanja uzajamnim konsultacijama i razmenom gledišta. U nizu susreta s predstavnicima pojedinih partija nastojao je da se razjasne stanovišta i time stvore povoljni uslovi za sagledavanje mogućnosti unapređenja evropske saradnje i bezbednosti. Stoga, odsustvovanje jugoslovenskih predstavnika sa ovog savetovanja i nije dovelo do slabljenja odnosa SKJ s drugim komunističkim partijama, niti je bilo izraz nezainteresovanosti za borbu za mir i bezbednost u Evropi.

SKJ nije prihvatio ni poziv da učestvuje u pripremama i na Savetovanju 75 komunističkih i radničkih partija u Moskvi 1969, jer je ocenio da nisu stvoreni uslovi koji bi to omogućavali. U prethodnoj bilateralnoj razmeni mišljenja sa nekim partijama i u odgovoru CKSKJ Centralnom komitetu Mađarske socijalističke radničke partije (maja 1968) koji je uputio poziv, istaknuto je da je, između ostalog, umesto neophodne dublje analize iskustava i rezultata ranijih savetovanja, u pripremama došao do izražaja idejni i organizacioni kontinuitet sa savetovanjima iz 1957. i 1960. čije je dokumente SKJ morao odbaciti. Pozivi na konsultativni sastanak (održan od 26. februara do 5. marta 1968. u Budimpešti) upućeni su 81 partiji učesnici Savetovanja 1960. Taj sastanak je doneo zaključke o najvažnijim pitanjima koja se odnose na pripreme i karakter budućeg Savetovanja, na koje SKJ i inače ima svoje primedbe. Posebno, većina partija na Konsultativnom sastanku nije smatrala potrebnim da se ogradi od onih delova iz 1960. koji su predstavljali napad na Jugoslaviju i SKJ, iako je njihovo izričito odbacivanje potrebno čak ne u prvom redu kao opovrgavanje nepravdanih optužbi prema SKJ, nego kao ispravljanje jednog metoda i koncepcije koji su se pokazali štetnim po međunarodni radnički pokret u celini. Isto tako, prema ocenama SKJ, tokom priprema nije posvećena dovoljna pažnja ni potrebi ravnopravnog povezivanja komunista sa svim drugim antiimperijalističkim snagama.

SKJ je, međutim, izrazio svoju spremnost da u toku priprema Savetovanja i u njegovim dokumentima podrži one stavove i aktivnosti koje dublje ocenio kao doprinos jačanju ravnopravne saradnje među komunističkim i radničkim partijama, jačanju i povezivanju svih socijalističkih, progresivnih, demokratskih i oslobodilačkih snaga u borbi protiv agresivne imperijalističke politike, za mir i miroljubivu koegzistenciju, za progres i socijalizam.

U Saopštenju sa sednice Izvršnog biroa Predsedništva SKJ (objavljeno 17. jula 1969) pozitivno je ocenjeno: otvoreno i javno ukazivanje na nužnost traženja novih prilaza u oceni situacije i snaga socijalizma u svetu i novih puteva saradnje na bazi nezavisnosti, ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja i nemešanja; demokratskija procedura u pripremama i na samom Svetovanju i veća otvorenost prema javnosti; isticanje u osnovnom dokumentu da neučestvovanje na Savetovanju ne treba da utiče na saradnju komunističkih i radničkih partija; činjenica da u dokumentu nije direktno osuđena nijedna partija i da je prihvaćeno, kao neizbežno i legitimno postojanje razlika u shvatanjima pojedinih partija; pozdravljena je i ideja o širokoj konferenciji antiimperijalističkih snaga.

Međutim, Savetovanje nije posvetilo odgovarajuću pažnju utvrđivanju uzroka i analizi razmimoilaženja među partijama i pokretima, posebno među socijalističkim zemljama; nije posvetilo nikakvu pažnju politici nesvrstavanja; proleterski internacionalizam najčešće je tumačen kroz isticanje primarnosti »opštih« interesa socijalizma u odnosu na autentične nacionalne interese, tj. kroz suprotstavljanje ovih interesa jednih drugima; u osnovnom dokumentu sadržan je blokovski prilaz u ocenjivanju kretanja u savremenom svetu.

Drugim rečima, isto kao i veoma razvijena bilateralna saradnja s komunističkim i drugim radničkim partijama ali i s nacionalno-oslobodilačkim i drugim progresivnim pokretima, i odsustvo SKJ s pojedinih međunarodnih skupova komunističkih partija predstavljalo je izraz, između ostalog, i nastojanja da se (u konkretnoj istorijskoj situaciji i time) podstiče razvoj ravnopravnih odnosa u međunarodnom komunističkom pokretu.

9. Proces prevazilaženja tzv. monolitizma u međunarodnom komunističkom pokretu, tj. centralizovane i hijerarhijske strukture ovoga pokreta (započet sukobom KPJ sa Informbiroom 1948. godine, preko destalinizacije, kinesko-sovjetskog sukoba do evolucije međunarodnih savetovanja komunističkih partija izražava se i danas kroz sučeljavanje različitih koncepcija o međunarodnom povezivanju komunističkih partija (na bazi zajednički utvrđene političke linije komunističkih partija — u pojedinim svetskim regionima ili svetu kao celini, ili kroz različite vidove jedinstva u različitosti). Nov kvalitet pri tom predstavlja okolnost da je polazna osnova ovih koncepcija opšteprihvaćeno izričito odbacivanje potrebe za postojanjem međunarodnog centra u komunističkom pokretu i priznata legitimnost razlika među partijama.

U tom procesu postala je snažnija i tendencija preobražaja eventualnih međunarodnih savetovanja komunističkih partija u jednu od formi cirkulacije nacionalnih iskustava, lišenu bitnih elemenata monolitizma ovoga pokreta iz prošlosti. Usled toga je moguće da SKJ učestvuje u pripremama za Konferenciju komunističkih partija Evrope posvećenu problemima borbe za mir i međunarodnu saradnju, i tamo iznosi svoja shvatanja bez obzira koliko se raz-

likuju od shvatanja drugih, a da to ne pokvari odnose SKJ ni sa jednom partijom s kojom saraduje, bez obzira da li i sama učestvuje na takvoj konferenciji ili ne. U takvim okolnostima i u onoj meri u kojoj je to moguće, SKJ svojim učešćem u pripremanju Konferencije komunističkih partija daje svoj doprinos ne samo borbi mira međunarodnom saradnjom, nego i borbi za nove odnose u međunarodnom komunističkom pokretu, koji podrazumevaju: jedinstvo u različitosti — bez rukovodećeg centra ali i bez generalne političke linije koja bi obavezivala.

Drugim rečima, učešće SKJ u pripremama za spomenutu konferenciju komunističkih partija Evrope nije izraz iščezavanja istorijski nastalih razlika između SKJ i nekih drugih komunističkih partija, ni — neposrednog ili posrednog — uključivanja socijalističke Jugoslavije u postojeće međunarodne vojno-političke organizacije. Naprotiv, upravo je nespornost legitimnosti razlika među učesnicima bila osnovna pretpostavka i za učešće SKJ.

10. Mnogostrukom internacionalnom povezanošću s progresivnim snagama i tendencijama u svetu i svojom razgranatom međunarodnom saradnjom, socijalistička Jugoslavija i sve njene društveno-političke organizacije daju svoj doprinos revolucionarnim i socijalističkim procesima u savremenom svetu.

Istovremeno, ta je saradnja i činilac nezavisnosti i bezbednosti Jugoslavije, jačanja njene uloge u međunarodnim odnosima, među demokratskim, progresivnim i socijalističkim snagama u svetu.

Odlučno odbacivši određena kolebanja, koja su se u pogledu politike nesvrstavanja javila i u okviru SKJ početkom 70-tih godina, Deseti kongres je potvrdio ocenu da je celovit izraz internacionalističke pozicije socijalističke Jugoslavije u društveno-političkim procesima našeg vremena sadržan u njenom opredeljenju za politiku nesvrstavanja. U toj politici interesi radničke klase, naroda i narodnosti Jugoslavije prožimaju se s istorijskim interesima radničke klase, naroda i uopšte progresivnih snaga savremenog sveta. Otuda je suština politike nesvrstavanja — internacionalistička, a njena primena — univerzalna, tj. podjednako relevantna za sve geografske regione i sve sfere međunarodnih odnosa socijalističke Jugoslavije. Ona je izraz klasne suštine socijalističke revolucije u Jugoslaviji, samoupravne i federativne prirode društveno-političkog sistema i nezavisnog međunarodnog položaja Jugoslavije. Ali, istovremeno, ona je i činilac unutrašnjeg jedinstva samoupravne, višenacionalne Jugoslavije.